

POSTANOWIENIE

Dnia 12 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku M. Ł. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą M. w B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.

z udziałem zainteresowanego J. K.

o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12 stycznia 2021 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 16 kwietnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od skarżącego M. Ł. na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 16 kwietnia 2019 r. oddalił apelację skarżącego M. Ł. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 21 marca 2017 r., którym oddalono jego odwołanie od decyzji pozwanego z 16 lutego 2015 r., stwierdzającej, że J. K. jako zleceniobiorca zatrudniany przez skarżącego podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z określoną podstawą wymiaru składek. Sądy za prawidłową uznały decyzję pozwanego, kwestionującą zatrudnienie na podstawie

umowy o dzieło, której przedmiotem było wykonywanie robót rozbiórkowo-murarskich. Zatrudniony wykonywał pracę na podstawie umowy starannego działania, do której stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 750 k.c.).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na istotne zagadnienie prawne sprowadzające się „do konieczności odpowiedzi na pytanie, czy w braku wyraźnego umocowania w art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 oraz art. 86 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1 i 2 i art. 68 ust. 1 pkt 1a ustawy systemowej przy uwzględnieniu treści art. 7 i art. 87 Konstytucji, ZUS jest upoważniony do orzekania o istnieniu określonego stosunku cywilno-prawnego leżącego u podstawy stosunku ubezpieczenia społecznego”.

W odpowiedzi pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Sformułowana we wniosku kwestia nie ma rangi istotnego zagadnienia prawnego, które ma na uwadze art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa.

Pozwany ma zwykłe prawo do kontroli tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, co obejmuje również ocenę zatrudniania pracowników na podstawie umów o dzieło.

Potwierdza to szereg orzeczeń w podobnych sprawach, na które wniosek nie zwraca w ogóle uwagi, a których przykładem może być wyrok Sądu Najwyższego z 10 lipca 2014 r., II UK 454/13 z tezą: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który stwierdza podleganie ubezpieczeniu społecznemu, może - bez względu na nazwę umowy i jej postanowienia wskazujące na charakter stosunku prawnego, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty jego charakter i istniejący tytuł ubezpieczenia. Ustalenie, że między stronami umowy o dzieło zachodzą stosunki polegające na wykonywaniu za wynagrodzeniem usług odpowiadających umowom nazwanym, zdefiniowanym w art. 734 i 758 k.c. lub właściwych umowom, do

których - stosownie do art. 750 k.c. - stosuje się przepisy o zleceniu, nakazuje wydanie decyzji na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 z zastosowaniem art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 13 pkt 2 u.s.u.s. Ocena umowy z punktu widzenia art. 353¹ k.c. wymaga więc skutecznego zaprzeczenia przez organ ubezpieczeń społecznych, że układając swą relację w formie umowy o dzieło, strony ustaliły ją w sposób odpowiadający właściwości tego stosunku prawnego, i wykazania, że łączył je inny stosunek prawny.

Nieuprawnione jest zapatrywanie, że ustalenie stosunku cywilnoprawnego zastrzeżonego jest do wyłącznej kompetencji sądu powszechnego (art. 1 i art. 2 § 1 k.p.c.).

Warunkiem prowadzenia postępowania nie jest wystąpienie przez pozwanego do sądu o ustalenie stosunku prawnego, a ściślej rodzaju umowy i aby dopiero w zależności od wyniku tego procesu mógł wydać decyzję w sprawie podlegania ubezpieczeniom społecznym. Art. 189¹ k.p.c. odnosi się do organu podatkowego a nie do ZUS. Wprowadzając tę regulację prawodawca nie objął nią organu rentowego (ZUS). Art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie wymienia wśród stosowanych odpowiednio przepisów Ordynacji podatkowej art. 199a (też art. 119a). Potwierdza to, że nie ma trybu sądowego, takiego jak w art. 189¹ k.p.c. w odniesieniu do decyzji ZUS. Procedura taka musiałaby być wyraźnie wskazana przez ustawodawcę, bo ustalenie stosunku prawnego lub prawa w rozumieniu art. 189 k.p.c. dotyczy stosunku cywilnoprawnego, a takim nie jest stosunek ubezpieczenia społecznego (ma charakter publicznoprawny). ZUS nie jest stroną stosunku cywilnoprawnego (umowy o dzieło czy umowy zlecenia). Nie chodzi więc o interes prawny w sprawie cywilnej (art. 189 k.p.c.) lecz o realizację ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w której pozwany ma samodzielną podstawę do wydawania decyzji – art. 83. Warunkiem wydania spornej decyzji nie było zatem uprzednie wystąpienie przez pozwanego organ rentowy z powództwem na podstawie art. 189¹ k.p.c. (ani na podstawie art. 189 k.p.c.). Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami cywilnymi tylko w ujęciu formalnym (art. 1 i art. 2 k.p.c.) a nie materialnym. Nie ma też sprawy cywilnej bez uprzedniego wydania decyzji przez ZUS – art. 477⁹ k.p.c. (wyjątek, gdy odwołanie wniesiono w związku z niewydaniem decyzji jedynie to potwierdza – art. 477¹⁴ § 3 k.p.c.).

Przeszkodą do wydania decyzji nie były art. 7 i 87 ustawy zasadniczej. Pozwany ma samodzielne prawo do kontroli tytułu ubezpieczenia i podstawy wymiaru składek, nie tylko na podstawie przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ale także na podstawie art. 58 k.c. Można wskazać na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 listopada 2017 r., P 9/15, w którym orzeczono, że art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1778) w zakresie, w jakim stanowi podstawę ustalania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych innej - niż wynikająca z umowy o pracę - wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe, jest zgodny z art. 2 w związku z art. 84 i art. 217 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał potwierdził w uzasadnieniu wyroku, że umowa o pracę jest czynnością prawną, dla oceny ważności, której - w sferze prawa ubezpieczeń społecznych - Sąd Najwyższy dopuszcza, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego słusznie, stosowanie art. 58 k.c. Zastosowanie tego przepisu pozwala rozstrzygnąć kwestię wstępną, mającą zasadnicze znaczenie dla oceny prawidłowości wymiaru składki.

Już wcześniej orzecznictwo potwierdzało wykładnię i stosowanie prawa, pozwalające pozwanemu na kontrolę i weryfikowanie podstaw ubezpieczenia. W ostatnim czasie nie są rzadkie spory o to czy podstawą świadczonych usług są umowy o dzieło czy umowy zlecenie. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w tych sprawach jest niemałe. W podobnych sprawach Sąd Najwyższy odmawiał przyjęcia do rozpoznania skarg kasacyjnych M. Ł. (postanowienia z 23 maja 2018 r., II UK 50/19, z 29 maja 2019 r., II UK 214/18, z 8 października 2019 r., II UK 305/18, z 6 listopada 2019 r., II UK 318/18, z 10 września 2019 r., II UK 377/18, z 5 grudnia 2019 r., II UK 383/18, z 26 maja 2020 r., II UK 118/19, z 2 czerwca 2020 r., II UK 21/19).

Taką wykładnię i stosowanie prawa wzmocnił, a w istocie potwierdził, ustawodawca dodając do art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przepis ust. 1 pkt 1a (*Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidulanych spraw dotyczących w szczególności ustalenia płatnika składek*). Istotny jest art. 38a ust. 1 tej ustawy, dodany ustawą zmieniającą z 11 maja 2017 r. (Dz.U. 2017 r., poz. 1027),

a stanowiący, że „Jeżeli w związku z przeprowadzonym postępowaniem wyjaśniającym lub kontrolą wykonywania przez płatników składek obowiązków z zakresu ubezpieczenia społecznego zachodzi konieczność wydania decyzji, o której mowa w art. 83 ust. 1 pkt 1a, Zakład wydaje decyzję podmiotowi zgłaszającemu ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych oraz płatnikowi składek ustalonemu przez Zakład”. Ustawodawca zatem wskazuje, że mogą być różne podmioty, czyli zgłaszający i płatnik, zatem samo zgłoszenie może być weryfikowane i pozwany może stwierdzić, że inny podmiot jest pracodawcą i płatnikiem składek. Ustawa zmieniająca nie oznacza, iż dopiero od jej wejścia w życie pozwany może weryfikować zgłoszenie. Już wcześniej mógł to robić i wydawał podobne decyzji, gdyż pozwalała na to regulacja art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Skoro pozwany może ustalać rzeczywistego pracodawcę, to może również weryfikować tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 i art. 398²¹ k.p.c. oraz stosowanych odpowiednio do odpowiedzi na skargę § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.